

**OTA-ONALAR, MAHALLA VA HAMKOR TASHKILOTLAR BILAN
SAMARALI MULOQOT. MANFAATDOR TOMONLAR BILAN
HAMKORLIKNI TASHKIL ETISH
(MA'RUZA MATNI)**

Treningning maqsadi

Mazkur treningning maqsadi-maktab direktorlarida ota-onalar, mahalla, jamoatchilik va hamkor tashkilotlar bilan ochiq, ishonchli, o'zaro manfaatli va natijaga yo'naltirilgan hamkorlikni tashkil etish kompetensiyasini rivojlantirish.

Kutilayotgan natijalar

Mazkur treningningdan kutilayotgan natija ,manfaatdor tomonlarni aniqlash va guruhlash,
ota-onalar bilan konstruktiv muloqot olib boorish,mahalla bilan hamkorlikni aniq,muammo va natija asosida tashkil etish,hamkor tashkilotlarga professional taklif ishlab chiqish,manfaatdor tomonlarning manfaat va resurslarini tahlil qilish, nizoli vaziyatlarda hamkorlikni saqlash,hamkorlik yo'l xaritasini ishlab chiqish ko'nikmalarini shakillantirish.

Kirish. Trenerning ma'ruza matni

Hurmatli maktab direktorlari! Bugungi maktabni faqat uning ichki imkoniyatlari bilan samarali rivojlantirish tobora murakkablashib bormoqda. Ta'lim sifati, o'quvchilarning tarbiyasi, xavfsizligi, ijtimoiy faolligi va kelajakdagi muvaffaqiyati ko'plab subyektlarning hamkorligini talab qiladi.

Maktab - jamiyatdan ajralgan tashkilot emas. U oila, mahalla, jamoatchilik, pedagoglar, o'quvchilar va turli hamkor tashkilotlar bilan uzviy aloqada faoliyat yuritadigan ijtimoiy institutdir. Shuning uchun zamonaviy maktab direktori faqat

ichki jarayonlarni boshqaruvchi rahbar emas, balki turli manfaat va imkoniyatlarni birlashtira oladigan hamkorlik lideri bo'lishi kerak.

Muammoli savol: "Sizning maktabingiz rivojiga eng katta ta'sir ko'rsatayotgan tashqi hamkor kim? Yana qaysi hamkorlik imkoniyatidan to'liq foydalanmayapsiz?"

Trener javoblarni umumlashtiradi: "Demak, bizda hamkorlar bor. Endi masala -ularni qanday qilib tizimli va natijador hamkorlikka aylantirishda."

Manfaatdor tomon tushunchasi

Manfaatdor tomon-maktab faoliyatidan manfaatdor bo'lgan, unga ta'sir ko'rsatadigan yoki maktab faoliyatiga resurs, tajriba, xizmat va qo'llab-quvvatlash orqali hissa qo'sha oladigan shaxs, guruh yoki tashkilotdir.

Ichki manfaatdor tomonlar: direktor, direktor o'rinbosarlari, o'qituvchilar, o'quvchilar, pedagogik kengash, metodik birlashmalar va boshqa xodimlar. Tashqi manfaatdor tomonlar: ota-onalar, mahalla, jamoatchilik, davlat tashkilotlari, tibbiyot, madaniyat va sport tashkilotlari, oliy ta'lim muassasalari, kasbiy ta'lim tashkilotlari, tadbirkorlar, nodavlat tashkilotlar va boshqa hamkorlardir.

Muhim jihat: barcha manfaatdor tomonlar bilan bir xil usulda ishlash mumkin emas. Ota-ona bilan individual muloqot, mahalla bilan hududiy hamkorlik, oliy ta'lim muassasasi bilan kasbga yo'naltirish loyihasi, tadbirkor bilan amaliy loyiha kabi turli formatlar talab qilinadi.

Samarali muloqotning besh tamoyili

Tamoyil	Direktor amaliyotida
Ochiqlik	Maqsad, vazifa va kutilayotgan natijani aniq tushuntirish.

Hurmat	Faol tinglash, fikrni bo'lmashlik, shaxsni emas muammoni muhokama qilish.
Aniqlik	Kim, nima, qachon va qanday natijaga javobgar ekanini belgilash.
O'zaro manfaat	"Hamkor bundan nima oladi?" savoliga javob topish.
Barqarorlik	Bir martalik tadbir emas, reja, monitoring va qayta aloqa asosidagi hamkorlik.

Ota-onalar bilan samarali muloqot

Ota-ona maktabning faqat murojaat qiluvchi yoki talab qo'yuvchi tomoni emas. U bolaning ta'lim va tarbiyasiga bevosita ta'sir qiluvchi strategik hamkordir. Shu sababli direktor ota-onalar bilan munosabatni faqat muammo yuzaga kelganda tashkil etmasligi kerak.

Samarali model: axborot → ishonch → muntazam muloqot → hamkorlik → muammoni birgalikda hal qilish. Ota-onalar bilan individual suhbat, ochiq muloqot, maslahat uchrashuvi, so'rovnoma, ota-onalar klubi, seminar va treninglar, maktab loyihalariga jalb qilish kabi shakllardan foydalanish mumkin.

Amaliy topshiriq №1 - "Ota-ona nimani kutadi?"

Guruhlar "Ota-ona maktab direktoridan nimani kutadi?" savoliga javob ishlab chiqadi.

Ehtiyoj	Maktab imkoniyati	Hamkorlik shakli
Farzand xavfsizligi	Xavfsiz muhit	Muntazam axborot

Ta'lim sifati	Pedagogik monitoring	Ochiq muloqot
Farzand rivoji	To'g'arak va loyihalar	Birgalikdagi loyiha
Muammoga e'tibor	Individual yondashuv	Individual suhbat

Trener xulosasi: “Ota-onani faqat talab qo'yuvchi tomon emas, maktab rivojining hamkor subyekti sifatida ko'rish kerak.”

KEYS №1 - “Ota-onaning e'tirozi”

Vaziyat: Ota-ona direktor huzuriga kelib: “Farzandimga o'qituvchi adolatsiz munosabatda bo'lyapti. Agar bu holat davom etsa, yuqori tashkilotga murojaat qilaman”, dedi.

Topshiriq: direktorning dastlabki uchta jumlasini ishlab chiqing. Keyin vaziyatni qanday tartibda o'rganishni belgilang.

Namunaviy javob:

“Sizning xavotiringizni tushunaman. Murojaatingizni jiddiy qabul qilaman. Avvalo, vaziyatni barcha tomonlarning fikri va mavjud faktlar asosida o'rganib chiqaylik.”

- Ota-onani bo'lmasdan tinglash;
- aktlarni aniqlash;
- o'qituvchi va boshqa tegishli tomonlarning pozitsiyasini o'rganish;
- baholash mezonlari va mavjud dalillarni ko'rib chiqish;
- tekshiruvdan oldin natijani va'da qilmaslik.

Noto'g'ri iboralar: “O'qituvchimiz bunaqa qilmaydi”, “Xohlasangiz, shikoyat qilavering”.

Trener xulosasi: Shikoyatni hujum sifatida emas, vaziyatni aniqlash uchun axborot manbai sifatida qabul qilish zarur.

Mahalla bilan hamkorlik

Maktab va mahalla hamkorligi o'quvchilarning tarbiyasi, ijtimoiy faolligi, xavfsizligi va bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishda muhim. Ammo hamkorlikni faqat tadbir va bayonnomalar bilan cheklash samarali emas.

Natijaga yo'naltirilgan model: muammo → umumiy maqsad → aniq vazifa → mas'ul → muddat → natija → monitoring.

Masalan, o'quvchilarning darsdan keyingi vaqtini mazmunli tashkil etish muammosi bo'lsa, mahalla bilan sport, kitobxonlik, kasbga yo'naltirish va ijtimoiy loyihalar rejalashtirilishi mumkin.

KEYS №2 - "Mahalla bilan hamkorlik bor, lekin natija yo'q"

Vaziyat: maktab direktori mahalla vakillari bilan muntazam uchrashuvlar o'tkazadi. Bayonnomalar mavjud, tadbirlar ham o'tkaziladi. Ammo o'quvchilarning davomatida, tarbiyaviy holatida yoki ijtimoiy faolligida sezilarli o'zgarish kuzatilmayapti.

Savollar: Muammo nimada? Hamkorlikni qanday o'zgartirish kerak? Mahallaning qanday resurslaridan foydalanish mumkin? Natijani qanday o'lchash mumkin?

Javob: Muammo uchrashuvlarning mavjudligida emas, hamkorlikning natijaga yo'naltirilmaganligida. Uchrashuv - vosita; o'lchanadigan natija - asosiy mezon.

Trener xulosasi: "Hamkorlikning samaradorligi uchrashuvlar soni bilan emas, erishilgan natija bilan o'lchanadi."

Metodik o‘yin - “Manfaatdor tomonlar xaritasi”

Guruh bitta real muammoni tanlaydi. Masalan: “O‘quvchilarning kasbga yo‘naltirilishi yetarli emas.”

Bosqich	Savol
Muammo	Nimani hal qilmoqchimiz?
Manfaatdor tomon	Kim yordam bera oladi?
Manfaat	Uning qiziqishi nimada?
Resurs	U qanday imkoniyatga ega?
Taklif	Maktab qanday hamkorlik modelini taklif qiladi?
Natija	Nima o‘zgaradi?

Trener xulosasi: “Direktorning vazifasi mavjud resursni sanash emas, turli resurslarni birlashtirib yangi imkoniyat yaratishdir.”

Hamkor tashkilotlar bilan professional muloqot

Hamkor tashkilot bilan uchrashuvga direktor aniq maqsad bilan borishi kerak. Uchrashuvdan oldin beshta savolga javob tayyor bo‘lsin: Bizga nima kerak? Nima uchun kerak? Hamkorning manfaati nimada? Biz hamkorga nima bera olamiz? Natijani qanday o‘lchaymiz?

Noto‘g‘ri taklif: “Maktabimizga yordam berishingizni so‘raymiz.”

Professional taklif: “Maktabimizda o‘quvchilarni zamonaviy kasblarga yo‘naltirish bo‘yicha loyiha boshlamoqchimiz. Sizning tashkilotingiz mutaxassislari bilan oyiga bir marta amaliy uchrashuvlar tashkil etishni taklif qilamiz. Maktab tashkiliy sharoit va ishtirokchilarni ta‘minlaydi. Hamkor tashkilot tajribasi va mutaxassislarni jalb qiladi. Natijada o‘quvchilarning kasbiy xabardorligi oshadi.”

Amaliy topshiriq №2 “Hamkorga taklif”

Vazifa: har bir guruh bitta hamkor tashkilotni tanlab, unga 2 daqiqalik professional taklif ishlab chiqadi.

Formula: Muammo → maqsad → hamkorning roli → maktabning roli → o‘zaro manfaat → kutilayotgan natija.

Rolli o‘yin - “Direktor, ota-ona va mahalla vakili”

Vaziyat: o‘quvchilarning darsdan keyingi vaqtini mazmunli tashkil etish masalasi mavjud.

Rollar: direktor, ota-ona, mahalla vakili. Tomonlar 5 daqiqada hamkorlik rejasini ishlab chiqadi.

- Bizning umumiy maqsadimiz nima?
- Muammoning asosiy sababi nimada?
- Mahalla qanday imkoniyatga ega?
- Ota-onalar qanday hissa qo‘sha oladi?
- Maktab zimmasiga qanday vazifalar tushadi?
- Natijani qanday baholaymiz?

Kuzatuvchi direktorning barcha tomonlarga so‘z berishi, faol tinglashi, umumiy maqsadni aniqlashi, vazifalarni taqsimlashi, muddat va monitoringni belgilashini baholaydi.

“Ta’sir-manfaat” tahlili

Manfaatdor tomon	Ta’sir	Manfaat	Strategiya
Ota-onalar	Yuqori	Yuqori	Muntazam strategik muloqot

Mahalla	Yuqori	Yuqori	Barqaror hamkorlik
O'quvchilar	Yuqori	Yuqori	Faol jalb qilish
Hamkor tashkilot	O'rta/Yuqori	O'rta/Yuqori	Loyihaviy hamkorlik
Jamoatchilik	O'rta	O'rta	Axborot va maslahat

Asosiy tamoyil: ta'siri ham, manfaati ham yuqori bo'lgan tomonlar bilan muntazam va strategik hamkorlik olib boriladi.

KEYS №3 “Hamkor tashkilot faol emas”

Vaziyat: maktab bir tashkilot bilan hamkorlik kelishuvini tuzgan. Dastlab ikki marta uchrashuv o'tkazilgan, keyinchalik hamkor tashkilot tadbirlarda qatnashmay qo'ygan. Direktor: “Ular va'dasida turmadi”, deb hisoblamogda.

Savollar: Darhol hamkorlikni to'xtatish kerakmi? Hamkorning manfaatini aniqlash uchun qanday savollar beriladi? Hamkorlikni qanday qayta faollashtirish mumkin?

Javob: darhol ayblash shart emas. Avval hamkorning hozirgi ustuvor vazifalari va imkoniyatlari aniqlanadi. “Hamkorlikning qaysi jihati siz uchun noqulay bo'ldi?”, “Taklifimiz sizning ustuvor vazifalaringizga qanchalik mos?”, “Formatni qanday o'zgartirsak, ikkala tomon uchun qulay bo'ladi?” kabi savollar beriladi.

Trener xulosasi: “Hamkorlik ishlamayotgan bo'lsa, birinchi savol ‘Kim aybdor?’ emas, ‘Nimani o'zgartirish kerak?’ bo'lishi kerak.”

Amaliy topshiriq №3 “Muammodan hamkorlikka”

Muammo: “Ota-onalar maktab tadbirlarida faol ishtirok etmayapti.”
Guruhlar quyidagi zanjirni tuzadi: Muammo → sabab → manfaat → hamkorlik imkoniyati → yechim → natija.

Namunaviy yechim: Muammo - ota-onalar faol emas. Sabab - tadbirlar faqat maktab ehtiyoji asosida tashkil etilmoqda. Manfaat - ota-onalar farzandining rivojlanishi va muvaffaqiyatini ko‘rishni istaydi. Imkoniyat - ota-onalarni loyihalarni rejalashtirishga jalb qilish. Yechim - “Ota-onalar hamkorlik klubi”. Natija - ishtirok va qayta aloqa oshadi.

Hamkorlik yo‘l xaritasi

Bosqich	Savol	Javob
1. Muammo	Nimani hal qilamiz?	_____
2. Maqsad	Qanday natija kerak?	_____
3. Hamkor	Kim yordam beradi?	_____
4. Manfaat	Hamkor nimadan manfaatdor?	_____
5. Resurs	Kim nimani beradi?	_____
6. Faoliyat	Nima qilamiz?	_____
7. Muddat	Qachon?	_____
8. Mas’ul	Kim javobgar?	_____
9. Natija	Nima o‘zgaradi?	_____
10. Monitoring	Qanday tekshiramiz?	_____

Misol: Muammo - o‘quvchilarning kasb tanlash bo‘yicha amaliy tasavvuri yetarli emas. Hamkor - mahalladagi tadbirkorlar va oliy ta’lim muassasalari.

Faoliyat - kasblar haftaligi, mutaxassislar bilan uchrashuv va amaliy tashrif.
Natija - kasbiy xabardorlik oshadi. Monitoring - oldingi va keyingi so'rovnoma.

Tezkor savol-javob

Ota-onani hamkor sifatida ko'rish nimani anglatadi?

Javob: Uning fikri, tajribasi, imkoniyati va resursini maktab rivojiga jalb qilishni anglatadi.

Mahalla bilan hamkorlikning eng katta xatosi nima?

Javob: Hamkorlikni faqat tadbir va bayonnomalar bilan cheklash.

Hamkor tashkilotga taklif berishda eng muhim jihat nima?

Javob: O'zaro manfaatni ko'rsatish.

Bir martalik tadbir hamkorlikmi?

Javob: Odatda yo'q. Barqaror hamkorlik maqsad, vazifa, mas'uliyat, muddat va monitoringga ega bo'ladi.

Hamkorlikni qanday o'lchash mumkin?

Javob: Qamrov, ishtirok, sifat, o'quvchi yoki jamoa faoliyatidagi o'zgarish va belgilangan natijaning bajarilishi orqali.

Metodik o'yin - "Empatik yoki talabchan?"

Noto'g'ri: "Sizlar ota-onalar bilan umuman ishlamaysizlar."

Konstruktiv: "Ota-onalar ishtirokini oshirish uchun qaysi usulni sinab ko'rishimiz mumkin?"

Noto'g'ri: "Mahalla yordam berishi shart."

Konstruktiv: "Mahalla imkoniyatlaridan qaysi yo'nalishda birgalikda foydalanishimiz mumkin?"

Noto'g'ri: "Bizga yordam bering."

Konstruktiv: "Umumiy muammoni hal qilish uchun sizning imkoniyatingizdan, bizning imkoniyatimizdan qanday foydalanish mumkin?"

Yakuniy refleksiya "3–2–1"

3 - Bugun o'rgangan uchta muhim fikrim:

1. _____

2. _____

3. _____

2 — Maktabimda qo'llaydigan ikkita yangi hamkorlik usulim:

1. _____

2. _____

1 — Kelgusi bir hafta ichida amalga oshiradigan bitta aniq harakatim:

Trenerning yakuniy xulosasi

Hurmatli maktab direktorlari! Bugungi maktabni faqat ichki imkoniyatlar hisobiga rivojlantirish yetarli emas. Maktabning rivojlanish salohiyati uning tashqi hamkorlik tarmog'i qanchalik kuchli va tizimli ekaniga ham bog'liq.

Ota-ona - bolaning ta'lim va tarbiyasidagi muhim hamkor. Mahalla - maktabning ijtimoiy muhitini mustahkamlovchi hamkor. Hamkor tashkilotlar - maktabga yangi bilim, tajriba, resurs va imkoniyat olib kiruvchi sheriklardir.

Shuning uchun zamonaviy direktor "Bizga kim yordam beradi?" degan savol bilan cheklanmasdan, "Biz qanday umumiy muammoni birgalikda hal qila olamiz?" degan savolni qo'yishi kerak.

Haqiqiy hamkorlik yordam so‘rashdan boshlanmaydi. U umumiy muammo, umumiy maqsad, o‘zaro manfaat, aniq vazifa, birgalikdagi harakat va o‘lchanadigan natija asosida shakllanadi.

Yakuniy formula: HAMKORLIK = UMUMIY MUAMMO + UMUMIY MAQSAD + O‘ZARO MANFAAT + ANIQ VAZIFA + BIRGALIKDAGI HARAKAT + NATIJA.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yxati

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. -Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
- 2.O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. - O‘RQ-637, 23.09.2020.
- O‘zbekiston Respublikasining “Bola huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni. -O‘RQ-139, 07.01.2008.
3. Andrey Shlyayxer “Jahon miqiyosidagi ta’lim. XX asr maktab tizimini qanday barpo etmoq kerak” “Zamin nashr” 2022
- 4.Roy Andersen “O‘qituvchi, ota-ona va farzand. XXI asr bolasini hayotga tayyorlash” 2024-yil. “Yangi asr avlodi”
- 5.Shahzod Ramazonov “Qobiliyatsiz bolalar bo‘lmaydi, qobiliyatsiz ota-onalar bor...” 2023-yil “Misbah”
- 6.E.Karimova, A.Usmonova, M.Jumaniyazova “Maktab boshqaruvida jamoatchilik va ota-onalar bilan o‘zaro hamkorlik” o‘quv qo‘llanma. O‘quv qo‘llanma. T., 2025
- 7.Usmonova A. “Maktab imijini shakllantirish” o‘quv qo‘llanma. T., “Ulug‘ so‘z” O‘quv qo‘llanma. 2023.
- 8.Bush T. Theories of Educational Leadership and Management. - London: SAGE Publications.

9. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. -New York: Teachers College Press.
10. Freeman R.E. Strategic Management: A Stakeholder Approach. - Cambridge: Cambridge University Press.
- 11.OECD. Education Policy Outlook: Shaping Responsive and Resilient Education Systems. — Paris: OECD Publishing.
- 8.UNESCO. Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action. - Paris: UNESCO.
- 9.Robbins S.P., Coulter M. Management. -Pearson.
- 10.Goleman D. Emotional Intelligence. - New York: Bantam Books.
- 11.Epstein J.L. School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools. -Boulder: Westview Press.